

Литвин О.Є.

к.е.н, доцент

Цюкало С.О.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

КНУ ім. Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНОГО СОЮЗУ ЄС З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

Стратегія розвитку енергетичного союзу була опублікована 25 лютого 2015 р., як ключовий пріоритет діяльності Єврокомісії на період 2014-2019 рр. і спрямована на створення енергетичного союзу, який надає споживачам ЄС - домогосподарствам та бізнесу безпеку, стійкість, конкурентоспроможність та доступну енергію. Починаючи з 2015 р., Європейська Комісія опублікувала кілька пакетів заходів та регулярних звітів про прогрес, які контролюють виконання цього ключового пріоритету, щоб забезпечити досягнення цілей створення енергетичного союзу.

До цих пакетів, з урахуванням принципів стійкого розвитку, входило: економічний механізм регулювання і директива з регулювання виробництва електрики; положення про готовність до ризиків в електроенергетиці, яка забезпечить безпеку електропостачання в кризових ситуаціях; алгоритм створення ACER – Агентства зі співпраці органів регулювання електроенергетики.

Основними результатами реалізації зазначених пакетів регулювання енергетики в ЄС є: започаткування регулярного механізму проведення спільних переговорів країн-учасниць ЄС за контрактами на поставку енергії (особливо газу) з зовнішніми постачальниками; посилення механізмів солідарності в разі припинення подачі газу; розширення стратегічної і транскордонної енергетичної інфраструктури; повне використання наявних корінних європейських запасів палива; диверсифікація поставок нафти і газу; сприяння енергетичній безпеці сходу і південного сходу ЄС; підвищення енергоефективності як мінімум на 32,5% за рахунок зниження енергоспоживання; частка відновлюваних джерел енергії має бути не меншою, ніж 32% від загального обсягу енергогенерації в ЄС [1,2].

ЄС через Європейську Комісію також встановив спільні правила для всіх держав-членів, створивши регульований та ефективний ринок, який має головну мету бути ефективним ринком. На ринку не допускається

зловживань та маніпулювання цін на енергоносії, удосконалюється інфраструктура та функціонують надійні джерела постачання.

Процес модернізації європейського енергетичного ринку почався у 1995 р., після чого були прийняті перші директиви щодо лібералізації (Перший енергетичний пакет) в 1996 р. для ринку електроенергії, а в 1998 р. – для ринку газу. Роботу унікального і більш функціонального енергетичного ринку забезпечують: Європейська Комісія (включаючи усі енергетичні пакети), агентство по співробітництву органів регулювання енергетики в Європі (ACER, створене у 2009 р.), неприбуткові асоціації, такі як ENTSO-G (Європейська мережа операторів системи передачі газу) та ENTSO-E (Європейська мережа системних операторів передачі електроенергії, обидва створені в 2009 р.) [3].

Архітектура ринку газу ЄС базується, з урахуванням принципів стійкого розвитку, на основі Третього енергетичного пакету (ТЕП) і представляє сукупність ринкових зон (окремо для оптового і роздрібного ринків), організованих за принципом «басейнів», з поділом ринку товарного газу і ринку газотранспортних потужностей, з транспортними тарифами за принципом «вхід / вихід», де відповідальність за транспортування всередині зони несе оператор газотранспортної системи певної зони, з віртуальним торговим майданчиком (хабом) всередині кожної зони. Такі хаби дають можливість виробникам, в тому числі за межами ЄС, поставляти газ безпосередньо кінцевим споживачам, а не тільки посередникам, як це було раніше.

У 2010-2016 рр. була розроблена і прийнята система мережевих кодексів та інших документів, що сформувала процедури застосування положень ТЕП. Таким чином, завершено підготовку створеної на основі моделі ТЕП системи регулювання ринку газу ЄС. У 2017 р. на замовлення і під керівництвом Директорату з питань енергетики Європейського Союзу (DG Ener) відповідно до ТЕП було проведено дослідження Quo Vadis («Як розвивається система регулювання газового ринку ЄС: дослідження архітектури газового ринку Європи»). В результаті чого були запропоновані п'ять сценаріїв радикальної зміни структури регулювання ринку газу ЄС [4].

З урахуванням принципів стійкого розвитку відносно тарифної реформи, пропонується: об'єднання зон і перерозподіл транспортних тарифів між операторами ГТС оптового ринку всередині укрупненої ринкової зони і зовнішніми гравцями; обнуління тарифів «вхід/вихід» всередині укрупнених ринкових зон ЄС; створення спеціального фонду (TCF – TSO Compensation Fund) для акумулювання і перерозподілу підвищених вхідних/вихідних

тарифів на користь операторів ГТС для збереження за ними можливості фінансувати розвиток ГТС.

Злиття ринкових зон з однаковим рівнем ліквідності, їх укрупнення до регіональних. Запропоновано сформувати чотири укрупнені регіональні зони: на Іберійському півострові; у складі Німеччини, країн Бенілюксу, Чехії та Словаччини (найбільша зона); в Південно-Східній Європі (Болгарія, Румунія та у країнах Балтії. Це допоможе вирівняти рівні котирувань хабів всередині укрупненої зони і створить можливість для реалізації першого сценарію.

Було запропоновано, з урахуванням принципів стійкого розвитку, перенесення пунктів на зовнішній кордон зони застосування енергетичного законодавства ЄС (країни ЄС плюс країни Договору про енергетичне співробітництво (ДЕС)) [5]. Мотивацією було вирівняти вхідний тариф, оскільки транзит будуть здійснювати європейські торгові компанії – оптові продавці російського газу всередині ЄС. Тобто, не буде підстав для завищення тарифів на вхідних пунктах в країнах ДЕС, перш за все на українсько-російському кордоні.

Водночас було передбачено розширення трубопровідної інфраструктури для поставки регазифікованого СГ з існуючих прийомних терміналів на кордоні ЄС до основних споживачів газу в ЄС). Метою було скоротити поставки природного газу з РФ. Фінансування інфраструктури передбачається з коштів TCF, тобто за рахунок підвищених зборів (вхідних тарифів в ЄС) з експортерів трубопровідного газу. Очевидною метою запропонованих сценаріїв є, знову ж таки, витіснення поставок російського газу завдяки введенню неконкурентних для російського бізнесу підвищених вхідних тарифів на транспортування газу (в першу чергу, на російсько-українському кордоні). Розвиток поставок зрідженого природного газу (ЗПГ) з Сполучених Штатів розглядається як альтернативна заміна російського природного газу.

Крім того, вищезазначені кроки направлені на передачу функцій транзиту газу неросійським (європейським і/або американським) компаніям середньої ланки, що є посередниками між виробником-експортером поза ЄС, з одного боку, і кінцевим споживачем всередині ЄС. Таке штучне розширення зони бізнесу для компаній ЄС середньої ланки, безумовно, призводить до підвищення добробуту всього ЄС, оскільки розширює базу оподаткування, створювану цими компаніями.

Держави-члени ЄС також зобов’язуються розробити власні енергетичні стратегії протидії можливим енергетичним кризам у майбутньому. Наразі,

лише Німеччина, Франція, Норвегія та Польща розпочали роботу зі створення національної енергетичної стратегії [6]. За останні п'ять років Європейський Союз домогся значного прогресу у розбудові внутрішнього ринку електроенергії та газу, сприяючи енергоефективності, впровадженню відновлюваних джерел енергії та скороченню викидів парникових газів. Завдяки низьким цінам на природний газ в енергетичному секторі відбувся значний перехід з використання вугілля на газ. Країни-члени ЄС поступово хочуть припинити використання вугілля у найближчі десятиліття [7].

У 2019 р. ЄС запропонував Європейський зелений курс (EGD, укр. Європейська зелена угода), набір із 50 заходів на найближчі п'ять років у всіх секторах з підготовки економіки ЄС до припинення забруднення навколишнього середовища до 2050 р. [8,9]. Відповідно до Європейської зеленої угоди, Європейська Комісія оголосила огляд свого енергетичного та кліматичного законодавства з метою збільшення масштабів скорочення викидів, активізації впровадження відновлюваних джерел та енергоефективності та перегляду Директиви про оподаткування енергії.

Література

1. Європейський Союз та Україна: співпраця для посилення енергетичної безпеки. 2-га зустріч, Брюссель, 11 лютого 2016 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/csp-ua-energy-report_ukr.pdf
2. Литвин О.Є., Семенець І.В. Особливості міжнародної спеціалізації та виробничого кооперування в умовах глобалізації // Міжнародні економічні відносини та національна економічна діяльність: сучасний стан, проблеми та тенденції розвитку: колективна монографія. Полтава: ПП «Астрая», 2021. С. 18-32.
3. Денисюк С.П. Технологічні орієнтири реалізації концепції Smart Grid в електроенергетичних системах / С.П. Денисюк // Енергетика: економіка, технології, екологія. — 2014. — №1. — С. 7–21.; Денисюк С.П. Формування технологічного базису модернізації розподільних електричних мереж на основі концепції Smart Grid / С. П. Денисюк // Енергетика: економіка, технології, екологія : науковий журнал. — 2012. — № 1(30). — С. 90–97.
4. Водачек Л. Реструктуризация – вызов чешским предприятиям / Л. Водачек // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – №1. – С. 85- 86.
5. Lytvyn, O., Onyshchenko, A., & Ostapenko, O. (2023). ECONOMIC CHALLENGES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN UKRAINE. *Baltic Journal of Economic Studies*, 9(1), 100-112.
6. Енергоемність за 2007 - 2016 роки. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/sg/ekolog/ukr/enem_u.htm
7. Timchenko M. Energy sector of Ukraine: future outlook. – Access mode: http://www.usubc.org/files/DTEK_CEO_%20Presentation_Adam_Smith_Conference_March_2016.pdf
8. Köck, Robert; Lytvyn, Olena “Stärkung der finanziellen Souveränität Europas mit Hilfe der Kapitalmarktunion”. Sichtweise der Zentralbanken der Europäischen Union / ÖBA BankArchiv. Volume 70, January 2022, Issue 1, pp. 33-42.

9. Енергетичний Перехід» - найбільший виклик часу для України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.boell.org/uk/2017/11/15/energetichniy-perehid-naybilshiy-viklik-chasu-dlya-ukrayini>

Лихенко О.В.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Миценко І.М.
д. е. н., професор
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ

Стійкість економічного зростання залежить від рівня продовольчої безпеки держави. Без ефективно діючої стратегії продовольчої безпеки країни будуть витратити значну частину коштів на підтримку продовольчої безпеки шляхом збільшення внутрішнього виробництва та мінімізації залежності від імпорту продовольства. Істотна залежність від імпорту продовольства призводить до загострення проблем продовольчої безпеки, підвищення рівня хронічного недоїдання населення, обмеженості розвитку людського капіталу, зростання рівня бідності, зниження продуктивності праці, скорочення тривалості життя та зниження економічного зростання. У зв'язку з цим, важливим науковим завданням є вивчення впливу продовольчої безпеки на прискорене економічне зростання в країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються.

Вимірювання зв'язків між продовольчою безпекою та економічним зростанням базується на дослідженні Ж.-Л. Арканда [1], який використав просту неокласичну модель зростання для вимірювання недоїдання, яка відображає взаємозв'язок продовольчої безпеки та економічного зростання. Неокласична модель зростання Р. Солоу є функцією технології, капіталу та праці. Цей автор додав ефективну працю як ознаку продуктивності праці, що залежить від рівня харчування з точки зору дієтичного енергетичного забезпечення (DES) або поширеності неадекватності їжі (PFI). Рівняння ефективності праці було додано до неокласичної моделі зростання Р. Солоу та сформувало основу для розроблення нових моделей зростання [2].

Крім неокласичної моделі зростання Р. Солоу, іншою теорією зростання, що стосується продовольчої безпеки з точки зору споживання харчових продуктів, є розширена модель Р. Солоу з людським капіталом, яку розробили Манків, Ромер і Вейл у 1992 році, що враховувала залежність